

Krátký, Jan

Fenomén FreeZone

Sacra. 2007, vol. 5, iss. 1, pp. 21-39

ISSN 1214-5351 (print); ISSN 2336-4483 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118429>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Fenomén FreeZone

Jan Krátký, Vratislav Lochman, Gábor Oláh
FF MU, Ústav religionistiky

Úvod

Během našeho studia Scientologické církve (dále jen Církve) a hnutí FreeZone (dále FZ) jsme narazili na mnoho zajímavých témat a interpretací, které jsme se snažili zasadit do širšího kontextuálního rámce. Cílem naší práce¹ je představit, charakterizovat a analyzovat FZ z religionistického hlediska, nechceme tedy zastupovat zájmy ani Církve a ani FZ. Na základě faktu, že z mnoha hledisek se názory Církve a FZ liší tak výrazně a navzájem si dokonce protičeří, jeví se nám, že není možné podat objektivní výklad o událostech v Církvi v osmdesátých letech a o následujícím štěpení Církve. K událostem, které v osmdesátých letech a v současnosti ovlivnily vývoj Církve a vznik FZ, nenajdeme přístupné prameny a objektivní sekundární literaturu. Můžeme spoléhat pouze na osobní rozhovory s představiteli Církve a FZ, na scientologickou literaturu a literaturu FZ, která je v hojně míře přístupna na internetu. Hnutí FZ je velmi často spojené s nespokojenými bývalými členy Církve, kteří ji opustili sami anebo byli vyhozeni. Proto také některé obecně známé informace o Církvi a o FZ mohou být nepravdivé nebo dezorientující, stejně jako vyjádření Církve k jednotlivým sporným osobám z FZ. Společným bodem mezi Církví a FZ je osoba L. Rona Hubbarda a jeho texty, na které se odkazují obě skupiny. Hlavní nedorozumění vyvěrají z interpretace názorů Rona Hubbarda na bezplatný přístup k scientologii.

Spor mezi Církví a FZ vychází též z odlišného výkladu Hubbardových textů. Při studiu materiálu a v rozhovorech s našimi informátory jsme narazili na klasický příklad přivlastnění pravdy. Církve tvrdí, že FZ nemá správnou Technologii², kvůli čemuž ji ani neuznává za relevantní, seriózní hnutí, které by mohlo používat a praktikovat scientologickou Technologii a metodu. K ochraně svých trademarků a autorských práv přitom Církve využívá sekulární nástroje.

FZ explicitně i implicitně kritizuje a obviňuje Církve ze zneužívání a zfalšování Hubbardových textů a Technologie. Obviňuje Církve, že nepropaguje pravý smysl filosofie L. Rona Hubbarda a že jejím hlavním motivem jsou finanční zájmy.

FZ by chtěla být jakousi zónou, prostorem pro vedení svobodné diskuzi o Technologii, místem, kde každý může studovat scientologii svobodně, aniž by mu bylo upíráno právo na vlastní názor. Termín FZ označuje všechny scientologické skupiny, které jsou nezávislé na Církvi. Tato společenství jsou často malé virtuální společnosti, ale narazili jsme i na větší, dlouhodobě fungující FZ skupiny. Při sbírání materiálu

¹ Tým autorů děkuje za cenné poznámky mluvčímu Scientologické církve České a Slovenské republiky a také našemu informátorovi z řad německé FreeZone.

² Pod termínem Technologie myslíme soubor scientologických praktik, metod a technik, který je spojený s L. Ronem Hubbardem. Spor vychází ze vzájemného obvinění, že FZ používá Technologii, která nepochází od L. Rona Hubbarda.

k naší práci jsme se snažili navázat kontakt s několika dobře organizovanými FZ skupinami,³ ze kterých jsme pro naši práci vybrali německé hnutí FreeZone Association.⁴ K interpretaci vztahu Církve a FZ a celé současné situace nás motivovaly hlavně osobní rozhovory s představiteli Církve a FZ a dokumetární film BBC, *The Beginners Guide to L. Ron Hubbard*. Dále jsme se snažili prostudovat co nejvíce literatury z obou stran, ale kvůli velkému množství a kvůli odlišnosti jednotlivých interpretací není praktické se na ně spoléhat.

Od padesátých let k současnosti

Již od padesátých let, tedy už v úplném počátku Církve, docházelo pod vlivem různého výkladu textů L. Rona Hubbarda a Dianetiky k neshodám mezi jejími příznivci.⁵ Podle slov mluvčího Církve pro Českou a Slovenskou republiku⁶ k tomu došlo hlavně díky rychlosti, jakou se začala Dianetika šířit mezi lidmi. V důsledku rozličných subjektivních interpretací v jednotlivých malých skupinách začal L. Ron Hubbard chránit Technologii různými opatřeními. Pro lidi, kteří interpretovali texty Rona Hubbarda jinak, začala Církvek používat termín *Squirrel*, což je označení pro osobu, která nedovoleným způsobem modifikuje Technologii v rozporu s oficiálním proudem Církve.

Počátky vzniku FZ sahají ke strukturálním změnám v Církvi na začátku osmdesátých let. Skutečným zlomem byl rok 1982, kdy bylo z Církve vyloučeno nebo samo odešlo velké množství lidí. Byli mezi nimi standardní členové, ale i řada těch, kteří stáli v Církvi na místech nejvyšších. I podle našeho informátora⁷ byly události na začátku osmdesátých let klíčovým momentem pro vznik FZ:

My personal experiences go back to 1981/82. That was the time when I left. The 70's were ok. But the drastic change came when the RTC⁸ took over. Most people who experienced this compare it to former East Germany with its secret police, people spying on each other, reporting to the government etc.

Postupně byly v Církvi utvářeny mechanismy a organizace, které se staraly o čistotu náboženství. Církve se tedy již od doby svého vzniku začala postupně a průběžně profilovat do stále jasnější a propracovanější struktury. A snad právě proto, že získávala stále zřetelnější a jednoznačnější podobu, bylo v ní tím snazší rozpoznávat nejrůznější tendence a proudy, které se od vznikající jednotné struktury odlišovaly. Na konci sedmdesátých let a na začátku osmdesátých let začalo docházet k výrazné

³ FZ skupin je velmi mnoho. Jsou to skupiny s malým množstvím „členů“, zájemců nebo klientů. Opravdový počet je těžko určitelný, protože neaktivnějším prostorem FZ je internet, internetová fóra, a až potom je na řadě osobní střetávání auditora a auditovaného. Vybrali jsme FreeZone Association a Ron's Org, protože se nám zdály nejvíce organizované a podařilo se nám s nimi navázat kontakt. "And of course people meet on the net. There are various newsgroups or yahoo-groups people can join to discuss matters of interest... under the topic of Scientology or freezone..." (citováno z e-mailového rozhovoru s informátorem z Německa, 23.1.2007).

⁴ Viz <<http://www.freezone.de>>; [13.2.2007].

⁵ Jak jsme již poukázali, názory na dějinný vývoj Církve jsou odlišné. Viz <<http://www.freezone.de/english/timetrack/tt-index.htm>>; [12.2.2007].

⁶ Osobní rozhovor s mluvčím Scientologické církve České a Slovenské republiky Jiřím Vůráčkem, dne 1.12.2006.

⁷ Naším informátorem je zakladatel FreeZone Association se sídlem v Mnichově – pan B.L., se kterým jsme diskutovali v e-mailových rozhovorech (v průběhu zimy 2006).

⁸ O organizaci RTC viz níže.

restrukturalizaci Církve. V roce 1982 došlo k rozkolu a konečnému ustálení nového vedení a nové organizace Církve. Vedení Církve se značně centralizovalo, byly zrušeny a založeny různé organizace⁹ Církve.

V roce 1980 se odebral L. Ron Hubbard do ústraní. Od doby jeho izolace na moři¹⁰ mu styk s Církví (ohledně instrukcí, pošty apod.) obstarávali tzv. *osobní messengři*. Těch bylo do roku 1986 několik desítek. Z těchto posílů se později zformovalo vedení Církve. Mezi nimi se objevili i David Miscavige a manželský pár Pat a Annie Broekerových, kteří sehráli významnou úlohu při restrukturalizaci Církve.¹¹ Miscavige byl tou dobou v čele skupiny ACC (All Clear Committee), která kontrolovala tok informací od Rona Hubbarda k jednotlivým misiím a organizacím. V této době vzniká i RTC (Religious Technology Centre)¹² v jehož čele stojí právě sám Miscavige.

Podle dohody mezi Ronem Hubbardem a RTC se majitelem autorských práv a ochranných známek stala RTC,¹³ která měla zabránit jejich zneužívání. Kvůli kontrolám, které se staly všeobecně známé pod názvem *security check*, vystoupilo mnoho starších i novějších členů z Církve.

Další organizace, která byla založena s cílem kontrolovat čistotu Církve vedené Wendellem Reynoldsem, dostala jméno IHELP (International Hubbard Ecclesiastical League of Pastors). Tato organizace přislíbila, že odstraní všechny *Squirrely* z řad Církve.

Na internetových fórech a v rozhovorech s bývalými členy Církve jsme často narazili na určitý strach z Církve nebo RTC a dále z tzv. Finanční policie (Finance Police), která hlídá zneužívání scientologických copyrightů a ochranných známek. Dle oficiálního stanoviska Církve však Finanční policie prováděla jen kontrolu účetnictví. Vlastníkem scientologických autorských práv a ochranných známek je RTC, a proto je Finanční policie ztotožňována s RTC. Jde vlastně o normální právní proces, v rámci kterého jsou porušitelé autorských práv zažalováni a celý právní proces se odehrává na občanském soudě.

The RTC was set up to control all the trademarks, copyrights and to allow the application of Scientology to organizations within their frame of control. I'm not afraid of the RTC. And I don't know of any people who are, at least not in present time. There was a fear in the 80's, because the RTC tried (more

⁹ V roce 1981 byl zrušen Úřad ochránce (Guardian office), vznikly organizace RTC (Religious Technology Centre), ACC (All Clear Committee), IHELP (International Hubbard Ecclesiastical League of Pastors).

¹⁰ Hubbard se v roce 1966 vydal na moře a založil náboženskou organizaci Sea Org, která je asociací vysoko postavených manažerů v Církvi. Jeho cílem bylo centralizovat elity Církve na jednom místě. Na souš se vrátil na konci sedmdesátých let.

¹¹ Pat byl „kurýrem“ pro RRF (Religious Research Foundation), organizaci, která byla založena roku 1973 v Luxemburgu. Sloužila k převádění peněz Církve na evropské účty. Pro další informace o RRF a o Patovi Broereovi viz <<http://szabadzona.hu/index.php?doc=past/zege1-1982>> anebo <http://www.scientologie.de/german/d_zegal1.htm>; [13.2.2007]. Annie Broekerová prováděla domácí práce pro Rona Hubbarda již delší dobu. David Miscavige je i v současnosti jedním z vedoucích postav Církve.

¹² Miscavige definoval RTC takto: "RTC is not part of Church management, nor is it involved in the daily affairs of various Church of Scientology organizations. RTC exists to see that Dianetics and Scientology technology is safeguarded, is in good hands, and is properly used. RTC was formed with the specific purpose of seeing that the religion of Scientology was kept pure and true to the source materials of the religion." Srov. <<http://www.freezone.de/english/timetrack/1982.htm#1982,%201.1.%A0>>; [13.2.2007].

¹³ Dokument, který ošetřuje tento převod viz stránky sympatizanta Církve: http://freezone.najbjerg.info/dokumentation/lrh_affidavit/lrh_affidavit_p5.gif/image_view_fullscreen

or less successfully) to infiltrate single groups in the freezone and to even provoke copyright-violations. And there were people that time which have been dragged into court-cases because they didn't know what was right and wrong. For instance they copied material of the church like books, tapes etc. and sold them to others for a cheaper price.¹⁴

Příběh Davida Maya a Kapitána Billa Robertsona

Zajímavé je také ukázat vývoj v Církvi v osmdesátých letech na osudech dvou lidí, kteří původně stáli na vysokých církevních postech, byli blízkými přáteli Rona Hubbarda, ale kvůli změnám v této době byli nuceni z Církve odejít. Jedná se o Davida Mayo a Kapitána Billa Robertsona, kteří jsou tématem četných diskuzí. Církve je totiž v současné době neuznává a obviňuje je z falšování Mostu (*The Bridge*).¹⁵

David Mayo, vysoce postavený člen Církve, se stal poměrně diskutovanou osobou, když začal v osmdesátých letech kritizovat vedení Církve. S dianetikou a Církví se poprvé setkal v roce 1957, brzy nato se stal aktivním členem a pracoval na „technických“ místech jako auditor, supervisor a případový supervisor. Jeho kariéra v Církvi byla rychlá. V sedmdesátých letech auditoval samotného Rona Hubbarda. V té době si osvojoval zcela nové technologie, které L. Ron Hubbard vynalézal.

V dubnu 1982 Mayo obdržel od Rona Hubbarda dopis, jímž mu svěřoval plnou odpovědnost za Technologie na příštích 20–25 let,¹⁶ ale 29. srpna 1982 byl ze svého postu odvolán Davidem Miscavigem.¹⁷ Podobný osud postihl i několik dalších lidí ve vyšších administrativních funkcích. Tyto a další podobné události nakonec přiměly Mayo k odchodu. Církve opustil v roce 1983 a začal ji systematicky kritizovat – a to obzvláště kvůli tomu, že nepovažoval vrcholné vedení Scientologické církve za ztělesnění scientologie jako takové. Dalším bodem jeho kritiky byla nemožnost konstruktivní reformy vycházející zevnitř organizace.

Mayo tedy opustil Církve a založil vlastní reformované hnutí, z kterého později vyrostla jeho církev The Church of the New Civilization.¹⁸ Mayo se snažil o rozvoj scientologické nauky a Technologie vně její struktury, čímž nemalou měrou přispíval k zformování FZ.

Další důležitou osobností pro formování FZ byl Bill Robertson, který se začal zabývat scientologií na začátku šedesátých let. L. Ron Hubbard byl s jeho misijní činností velmi spokojen,¹⁹ a proto ho odměnil tím, že se později stal jedním z prvních členů

¹⁴ Citováno z e-mailového rozhovoru s informátorem z Německa.

¹⁵ Most symbolizuje cestu jak se stát Clearem a Operujícím Thetanem. Glosář Církve, který je platný i pro FZ viz <<http://www.scientology.org/gloss.htm#c>>; [13.2.2007].

¹⁶ Srov. <<http://www.freezone.de/english/timetrack/1982.htm#1982,%20April>>; [13.2.2007].

¹⁷ Dle mluvčího Církve byl proces s Davidem Mayo započat na popud Rona Hubbarda: „V té době byl LRH o těchto zásadních věcech zpraven a sepsal jasné instrukce k osobě D. Mayaa a co s ním. Mayo byl deklarován za utlačovatelskou osobu v době, kdy byl LRH naživu.“

¹⁸ Další informace viz <[http://www.freezone.de/english/timetrack/1983.htm#1983,%20July%20\(Mayo\)](http://www.freezone.de/english/timetrack/1983.htm#1983,%20July%20(Mayo))>; [13.2.2007].

¹⁹ Prohlášení mluvčího Církve v České republice k této kauze: „Bohužel toto je standartní dezinformace, že Robertson byl blízkým přítelem LRH. V průběhu roku 1972 byl Robertson kapitánem vlajkové lodi a v této pravomoci držel místo 2. zástupce Commodora (Commodore byl LRH), ale to bylo jen pár měsíců z celkových 20 let v personálu. Robertson měl řadu postů jako např. sluha, palubní síla, umývač nádobí, pomocný technik a supervisor. V červenci 1981 byl odhalen Robertsonův plán, kdy se chystali vytvořit svou vlastní církev a nazvat ji Nová scientologická církev. Jejich záměrem bylo podvodně získat peníze od

elitní skupiny Sea Org.²⁰ V roce 1967 se Robertson stal hlavním inženýrem na první lodi, *The Enchanter* (Čaroděj) a poté působil mnoho let jako kapitán na vlajkové lodi *Apollo*. L. Ron Hubbard mu dal hodnost *Captain*, což byla pocta, kterou se jinak mohla pyšnit pouze jeho manželka, Mary Sue. Později mu L. Ron Hubbard dokonce udělil titul *Kha-Khan*.²¹ Avšak zanedlouho byl novým vedením Církve označen jako supresivní²² osoba a tím byl z Církve fakticky exkomunikován.

V roce 1982 byla z Církve vyloučena mimo Robertsona i celá řada jiných nepohodlných členů. Robertson však patřil k těm, kteří poměrně rychle začali nezávisle pracovat. Přestěhoval se do Evropy a roku 1985 zde založil organizaci známou jako Galaktická patrola a později síť více méně nezávislých center pro dodávání auditingu a Hubbardovy technologie vůbec, známých jako Ron's Org.²³ Od té doby se Ron's Org rozšířil do mnoha evropských zemí. Robertsonovy texty jsou v mnoha FZ skupinách základními předpisy Technologie.

The Beginners Guide to L. R. Hubbard

Jako dodatečný zdroj informací k rozhovorům (se zástupci FZ a s oficiálním mluvčím Scientologické církve České a Slovenské republiky) jsme zvolili dokumentární film *Beginners Guide to L. R. Hubbard*²⁴ z produkce britské televize Channel 4. Tento (poněkud netradiční) postup si ale vynucuje ospravedlňující vysvětlení. Film slouží k seznámení širokého okruhu diváků televizního kanálu se základními rysy samotné scientologie.

Jsmo si vědomi, že tak činí značně popularizační cestou a že způsob jeho zpracování (ačkoliv nese jisté prvky záznamu terénního výzkumu) je spojen s mnoha úskalími, která jej nedovolují přijmout zcela a bez výhrad. Zásadní problém není v tom, že hlavním aktérem filmu je komik (Hardeep Singh Kohli), ale že film (jako každý jiný komerční snímek) je točen s jistou dávkou senzacechtivosti a s touto myšlenkou patrně prošel i následnou úpravou, která mohla některé informace zásadní měrou zkreslit či úplně znehodnotit. V ideálním případě bychom tedy museli mít přístup k celému souboru videonahrávek, které byly v terénu pořízeny, abychom mohli s čistým svědomím a nekriticky přijmout klíčové teze filmu. V konečném důsledku byl film spíše motivačním zdrojem pro tuto práci. Ty informace, které jsme považovali za

církve a Robertson se pokoušel je ukrýt na nejrůznějších útech církve. Jeho plán však nevyšel. Kromě toho Robertson již v roce 1982 šířil svoje buletiny Galaktické patroly, o nichž tvrdil, že jsou všechny „tepatickým přenosem od LRH“ k němu. Robertson tvrdil, že LRH opustil svoje tělo (v roce 82), proto pro něj bylo „bezpečné“ vznášet taková tvrzení. LRH byl však v roce 1982 na živu a vedlo se mu dobře. V roce 1983 předložili právníci dopis psaný rukou LRH a speciálním inkoustem poskytnutým soudními znalci, který na každé stránce nesl otisk palce LRH. Tento dokument potvrdil, že LRH je naživu (před soudem). V květnu 1982 byl Robertson vyhlášen za utlačovatelskou osobu.“

²⁰ Viz <<http://www.freezone.de/english/timetrack/1967.htm#1967,%2012%20August>>; [13.2.2007].

²¹ *Kha-khan* v Církvi znamená doslova člověka, kterému je obrazně desetkrát odpuštěn trest smrti, protože ho brání mravy a etika. “In an ancient army a particularly brave deed was recognized by an award of tile of Kha-Khan. It was not a rank. The person remained what he was, BUT he was entitled to be forgiven the death penalty ten times in case in the future he did anything wrong. That was a Kha-Khan.” Citováno od LRH: *Ethic Protection*, viz <<http://www.dci.dk/?artikel=238>>; [13.2.2007].

²² Termín „supresivní“ je v Církvi používán jako ekvivalent pro nežádoucí, odpadlík, heretik.

²³ Viz oficiální stránku Ron's Org na <<http://www.ronsorg.com/>>; [13.2.2007].

²⁴ Film je volně přístupný na internetové adrese: <<http://video.google.ca/videoplay?docid=-3516602771229259099&q=beginners+guide+to+hubbard>>; [13.2.2007].

vhodné pro přímou analýzu, následují níže. Informace, o kterých jsme měli odlišné mínění, jsou analyzovány v jiných oddílech této práce a na film nepřímou odkazují – příkladem může být téma rivality (boje) mezi FZ a Církví, otázka stíhání a strachu Freezonerů ze strany RTC či analýza struktury FZ.

V úvodu filmu se Hardeep Singh krátce soustředí na některé z hlavních doktrín Církve resp. učení Rona Hubbarda.²⁵ Zmiňuje se o Thetanech jako duchovních bytostech a scientologii jako metodě – hovoří o ní také jako o neškodné autoterapii či o filozofii atomového věku, která odstraňováním negativních minulých zkušeností uložených v lidském podvědomí vede k znovunastolení lidského potenciálu. Scientologie proklamuje, že tento proces očistění můžeme provádět pomocí metody zvané auditing. Tato metoda má za cíl odstranit skryté záznamy (engramy) nahromaděné během minulých životů a umožnit praktikujícímu plnohodnotný život. Auditing²⁶ je tedy ze všech prostředků scientologie²⁷ chápán jako klíčový rituál. Domníváme se, že o metodě auditingu jako o rituálu se v prostředí Církve, ale i mimo ni (tedy ve FZ), hovoří až v důsledku četného procesu štěpení a utváření dogmatu na počátku osmdesátých let. Jsme přesvědčeni, že samotný L. Ron Hubbard by v počátcích svého působení auditing neoznačil za rituál, ale spíše za techniku.

Po úvodní sekvenci pokračuje film záběrem do přednáškové síně, kde hovoří David Miscavige, současný předseda představenstva RTC. Hardeep Singh poukazuje, že toto je „současná zářivá podoba“ Scientologické církve – v dalším záběru nadšeně tleská herec Tom Cruise.²⁸ Miscavige zdůrazňuje, „že Církvec má odpovědi na otázky po duchovní realizaci, pokud někdo na cestě ztroskotá, je to jen proto, že postrádal schopnosti naplnit to, po čem toužil.“

Církve byla vyzvána, aby se zúčastnila natáčení filmu, zástupci televize ale dostali údajně zamítavou odpověď s poukazem, že Církve pochybuje o záměru filmu; nesouhlasila také s komikem jako osobou, která filmem provází. Proto Singh oslovil zástupce FZ, které považuje za „protestanty“²⁹ Církve. Singh se spojil pomocí internetového video-chatu s americkým představitelem FZ, o kterém hovoří jako o jedné z vůdčích osobností FZ.³⁰ Ten mu na otázku, jak nejlépe poznat scientologii (jako nauku) doporučí, aby to zkusil sám na sobě a aby to dělal poctivě, že je to sice náročná cesta, ale stojí za to. Pro další postup považuje Singh za důležité najít duchovního vůdce-učitele. Toho nalézá v Dominikovi – bývalém členu a nynějším kritikovi Církve. Dominik patrně náleží k Ron's Org, jedné z mnoha organizací hlásících se k hnutí FZ. Ron's Org proklamuje zprostředkovávání Technologie výlučně dle Rona Hubbarda.³¹

²⁵ Nesnažíme se podat vyčerpávající pohled na doktrínu Církve. Jen sledujeme linii výkladu tak, jak zazněla ve filmu. Pojem doktrína Církve zde figuruje jako synonymum k nauce Rona Hubbarda.

²⁶ V souvislosti s technikou auditingu zazní v průběhu filmu často termín *brainwashing*, jak z úst Singha, tak i jeho „učitele“ Dominika. Z kontextu je ale zřejmé, že použití tohoto termínu slouží spíše ke zvýšení pozornosti diváka – je tedy myšleno v humorné rovině – a ani my si nemyslíme že by tento termín byl jakkoli relevantní k popisovaným událostem a technikám.

²⁷ Termín scientologie je v této souvislosti používán v mnohem širším slova smyslu než jen Scientologická církev, odkazuje tak ke všem hnutím a metodám, které se odkazují ke spisům Rona Hubbarda.

²⁸ Je zřejmé, že tento filmový útržek pochází z nějakého oficiálního (propagačního) filmu Církve.

²⁹ Termín je používán jak Singhem, tak naším informátorem z Německa. Domníváme se, že je to ze snahy rychle přiblížit rámcový vztah FZ a Církve. Tento přírůstek je ale značně nepřesný vzhledem k povaze a vzájemném „vztahu“ Církve a FZ (viz dále).

³⁰ Totožnost vůdčí osobnosti FZ není známa.

³¹ Bliže o Ron's Org viz historický přehled.

Dominik Singhovi doporučí přečíst knihy (*Dianetika, Základy myšlení*) a účastnit se kurzu – *Scientologist Course*.³² Singh po přečtení prvních kapitol z knihy *Základy myšlení*³³ dochází k názoru, že scientologie je učením, které nemá žádné velké záhady, že nevyžaduje prvek víry, že je možné ověřit vše, co říká, a proto se nabízí k osvojení každému. My si ale nemyslíme, že takto se může nauka jevit na základě přečtení základních knih Rona Hubbarda, ale že scientologie představuje nauku, která je svou povahou mnohem více esoterická. Její osvojení (a samotný přístup k ní) vyžaduje dlouhodobou činnost v rámci Církve. Tyto pokročilé nauky jsou rozdílné jak v Církvi, tak ve FZ. Oficiální stanovisko Scientologické církve je, že vyšší OT³⁴ nauky a s tím spojené spisy nikdy neunikly z Církve. Tuto situaci popisuje mluvčí Scientologické církve takto:

[...] oni [FZ] mají určité věci, které si i mohou koupit v Církvi, ale řekněme vyšší OT stupně, ty už nejsou k dispozici, ty se veřejně neprodávají, musíte dosáhnout určité úrovně, abyste k nim měli přístup. A tam vystává celý ten problém. Kapitán Robertson, který založil Ronovy orgy, tak když se tam proklíkáte³⁵ a podíváte se třeba jak vypadá Bridge,³⁶ tak uvidíte ten obrovský rozdíl, že vlastně do Clear³⁷ je to stejné na 90 %, ale od Clear dále, kde neměli přístup k Technologii, tak tam už je to jiný [...] tam dále vidíte, že [kapitán Bill Robertson] vyvinul své vlastní OT stupně [...] asi 60 [OT stupňů] [...] tak z toho vidíte, že to už není Hubbard.³⁸

FZ ale také používá nauku operující s obdobnými pojmy. Není zcela jasné, zda se odkazují k dílu Rona Hubbarda, zda jsou získány z Církve nebo zda jsou zcela nově vytvořeny. Dle našeho německého informátora, zakladatele německé FreeZone Association, jsou naukové rozpory mezi FZ a Církví vidět právě ve vyšších stupních:

Concerned are the so-called “upper levels” of Scientology. In the church they have a set of auditing levels called NOTs which stands for “New area Dianetics for OTs”. These NOTs levels were developed by LRH, assisted by David Mayo in a time when Hubbard was ill. They were never subjected to reasearch comparable to everything else Hubbard did. You might say “developed in a rushed way”. In the Ron’s Orgs part of the freezone these levels were reviewed, a bit more researched and it came out something we call Excalibur. We found that a much easier way. I guess that’s the main difference in technology.³⁹

V následující části filmu Singh cestuje do jednoho z center FZ ve Švýcarsku, kde se setkává s jistým Maxem, hlavou švýcarské buňky Ron’s Org. Max pořádá scientologické semináře v Rusku a pozve na ně i Singha. Rusko se jeví pro členy FZ jako

³² Hubbard *Qualified Scientology Course* je jedním z mnoha kurzů, které nabízí Církev. Tento kurz podle oficiální stránky Církve je úvodním kurzem do scientologie. Další informace viz <<http://www.scientology.org.uk/route/page13.htm>>; [11.2.2007].

³³ Hubbard L. Ron. 1999. *Scientologie: Základy myšlení*, Copenhagen: New Era.

³⁴ OT – zkratka pro *Operating Thetan*, v Církvi osm stupňů nejvyšší duchovní úrovně. Význam základních terminů a terminologii, které jsou platné pro Církev i pro FZ viz <<http://www.scientology.org/gloss.htm>>; [12.2.2007].

³⁵ Stránky bývalého člena FZ, nyní u Církve na úrovni OT 8, auditor třídy 6 (tedy na velmi vysoké úrovni v hierarchii Církve), srovnává FZ a Církev především po stránce nauky – český překlad zde: <http://freezone.nazory.cz/brobertson_tech.html, http://freezone.nazory.cz/rscott_pot.html>; [17.1.2007].

³⁶ Tedy soubor vyšších stupňů nauky.

³⁷ *Clear* – určitý stupeň dosaženého stavu.

³⁸ Citováno z osobního rozhovoru s mluvčím Scientologické církve České republiky, dne 1.12.2006.

³⁹ Citováno z e-mailového rozhovoru se členem FZ v Německu, citováno v původním znění.

významná oblast již z toho důvodu, že tam sídlí výrazně větší počet FZ buněk než v kterékoli jiné evropské zemi. Singh zmiňuje, že je to zapříčiněno i tím, že FZ v Rusku je bezpečně z dosahu právníků RTC.⁴⁰

Singh se chce přihlásit na jeden z kurzů pořádaných Ron's Org, nejprve ale musí být prověřen, a to nejen Maxem samotným, ale i všemi studenty, kteří se mají vyjádřit k tomu, zda bude na kurz připuštěn.

Během cesty do Moskvy se Singh zastaví v Mnichově, aby krátce pohovořil s jednou ze členek FZ. Ta hovoří o své pozici v Německu v souvislosti s praktikováním scientologie. Popisuje restriktce státních organizací při přijímacím pracovním pohovoru, kde je nutné popřít jakýkoliv vztah se scientologickými metodami, přičemž sympatie k jiným církvím či duchovním praktikám není jinak zjišťována.⁴¹ Tyto restriktce jsou v některých německých spolkových státech doposud platné. Musíme však rozlišovat legislativu celého Německa, jako spolkové republiky a legislativu jednotlivých států. Náš informátor z Německa tvrdí, že restriktce jsou ještě stále v platnosti, ale média ztratila o scientologii zájem. On sám nikdy neměl žádnou zkušenost v souvislosti s restriktcemi.⁴² Singhova německá informátorka má i další obavy, nejenom ze strany legislativy. Bojí se přímého pronásledování Církvi – patrně proto, že by mohla být nařčena ze *squirrelingu*.⁴³

V průběhu další cesty studuje Singh dále knihu *Základy myšlení*.⁴⁴ Dochází k názoru, že ačkoliv není těžké porozumět jednotlivým větám a slovům,⁴⁵ význam v širším kontextu mu zůstává skrytý. Dominik, jeho učitel, ho odkazuje k úvodu knihy, kde jsou základní propozice k tomu, jak dílo studovat. Zdůrazňuje, že i když zřejmě nepochopí celé poselství knihy, tak i porozumění dílčím prvkům je podstatné (i vzhledem k tomu, že je to jeho první kniha, kterou od Rona Hubbarda čte), „oficiální“ vysvětlení nauky mu však nedá. To nás přivádí k otázkám po povaze procesu exegeze klíčových textů Rona Hubbarda. I když oficiální vyjádření Církve se zdánlivě protíná s názorem FZ – „All is written there“ (myslí se v textech Rona Hubbarda) – nabývá tento poukaz různého významu v Církvi a ve FZ. I když Církev i FZ popírají existenci jaké-

⁴⁰ Může to být pozůstatek z 80. let, kdy začal v plošné míře právní postih za nelicencované užívání ochranných známek ve vlastnictví RTC (tyto ochranné známky se vztahovaly jak na duchovní postupy [technologie], tak na zásadní pojmy). Zdá se, že v současnosti právní stíhání členů FZ ze strany RTC utichlo. Náš německý informátor k tomu říká: „I'm not afraid of the RTC. And I don't know of any people who are, at least not in present time. There was a fear in the 80s, because the RTC tried (more or less successfully) to infiltrate single groups in the freezone and to even provoke copyright-violations. And there were people that time which have been dragged into court-cases because they didn't know what was right and wrong. For instance they copied material of the church like books, tapes etc. and sold them to others for a cheaper price. A bit comparable to little children... not knowing yet what is right and wrong.”

⁴¹ K otázce o právních a legislativních restriktcích vůči scientologii v Německu viz Helton, A. C. – Munker, J. 1999. „Religion and Persecution: Should the United States Provide Refuge to German Scientologists?“, *International Journal of Refugee Law* 11/2, 310–328.

⁴² Musíme dodat, že náš informátor je z Mnichova. Ve stejném městě byl veden i zmíněný rozhovor se členkou FZ ve filmu se Singhem. Slovy našeho informátora: „I didn't follow that for a couple of years now, because I lost interest in it. I never had any personal experiences with this. All I can say that it is relatively quiet in the media. Looks like Scientology as such is no longer a subject.”

⁴³ *Squirell* – ten, kdo mění Technologii nedovoleným způsobem odchylicím se od oficiálních nauk Scientologické církve.

⁴⁴ Hubbard, L. R. 1999. *Scientologie: Základy myšlení*, Copenhagen: New Era.

⁴⁵ Scientologové zdůrazňují důležitost porozumět významu slov použitých v textech. Pokud neporozumíme nějakému slovu, měli bychom zjistit jeho význam dříve než postoupíme dále. Význam je zjišťován dle obecného lexikální významu, tedy nepodléhá specifickému formování uvnitř Církve.

koliv oficiální exegeze textů,⁴⁶ v Církvi se to zdá spíše jako neuvědomění si pochodů a restrikcí, které exegetický proces přímo usměřují a definují. Pro zástupce Církve je otázka exegeze irelevantní. Na přímou otázku jsme nedostali uspokojivou odpověď, buď si členové Církve tento proces neuvědomují, nebo o něm nechtějí mluvit. Je však zřejmé, že tento proces je klíčově propojen jak s rituály uvnitř Církve (auditing),⁴⁷ tak i se všemi dalšími elementárními aktivitami uvnitř Církve. Obdobný proces bychom mohli zajisté sledovat i v rámci FZ. Tam se ale jednotlivé scientologické metody (Technologie) patrně liší od skupiny ke skupině. V Církvi je řádný průběh jednotlivých metodických postupů důkladně sledován, shodně chápání a používání textů se tak stává klíčové a musí být dodržováno plošně i vzhledem k tomu, že v rámci Církve dochází k vzdálenému kontaktu auditorů a auditovaných. Musí tak být nastoleno prostředí sdílení stejných vědomostí a sledování jejich dodržování. Na dodržování těchto principů dohlíží organizace RTC.⁴⁸

Po příjezdu na blíže neurčené místo v Rusku, kde se má uskutečnit Singhův základní výcvik, se podrobuje sérii cvičení a testů. Osvojuje si také základy auditingu. Závěrem svého pobytu v Rusku se ptá Dominika, svého učitele a budoucího auditora, proč ho bude auditovat. Ten mu sděluje, že má své osobní pravidlo, že audituje jen ty, o kterých je přesvědčen že jim může pomoci. Následuje sekvence, kdy se Singh po návratu do Londýna podrobí samotnému auditingu. Tím celý příběh končí.

Analýza Církve a FZ

Komplexita modernity

Většina současných sociologů, kteří se zabývají problematikou post-modernity, globalizací, kosmopolitanizací, reflexivní modernitou a jejími vlivy na společnost, jedince, kulturu a náboženství, zdůrazňuje komplexní povahu současné euro-americké kultury. Tvrdí, že jsme vstoupili do další fáze modernity, která způsobila změnu ve vnímání reality. Kvůli tomu je třeba nového pohledu, nového poznání. V souvislosti s touto potřebou vznikaly teorie a koncepty (Srov. Giddens 2003; Beck–Giddens–Lash 1995; Bauman 2002a, 2002b; Urry 2005), které souvisí mimo jiné i s ekonomickou povahou této modernity.⁴⁹ Dominantní představou o globalizaci je vzájemné propojení obchodu, trhu a ekonomiky. Existuje mnoho vzájemných funkcionálních propojení, která nemusí být nutně uvědomělá. Představa komplexity totiž předpokládá síťovou strukturu propojení světa obchodu. Vlastně nejen ekonomika, ale i celá společnost,

⁴⁶ Popíral i náš informátor z FreeZone Association.

⁴⁷ Například „správně“ porozumět metodě auditingu na základě textů Rona Hubbarda znamená být lépe schopen být auditován.

⁴⁸ To je docilováno i pomocí tzv. *security checks*, které zajišťuje (RTC). Jedná se o prověřování a dodržování pravých metod a povolení k používání těchto metod. V 80. letech docházelo, v rámci *security checks*, ke kontrole dokumentů, počítačů apod. v rámci jednotlivých misí. Informace jsme čerpali z tzv. Zegalových (ve dvou různých zdrojích je jeho jméno psané jako John Zegel anebo John von Zegal) nahrávek, které vznikaly v osmdesátých letech na třech různých místech. Viz stránky maďarského FZ: <<http://szabadzona.hu/index.php?doc=past/zegel-1982>>; [12.2.2007], a německého FZ Association: <http://www.scientologie.de/german/d_zegal1.htm>; [12.2.2007]. ACC je výkonná složka RTC.

⁴⁹ Pro koncept současné společnosti existuje více výrazů, které se snaží charakterizovat a co nejmíc a nejpřesněji vyzdvihnout povahu globalizované a kosmopolitní společnosti. Na základě různých charakteristik a výchozích bodů vznikaly pojmy jako „reflexivní modernita“ (Anthony Giddens a Ulrich Beck), „druhá modernita“ (Niclas Luhmann) anebo „tekutá modernita“ (Zygmunt Bauman).

kultura i politika fungují na základě síťových vztahů. Představa určitého holistického stavu působí i zmíněné neuvědomělé propojení jednotlivých částí. Přitom si musíme uvědomit, že globalizace se netýká jen euro-amerického kulturního prostředí, ale globalizace je komplexní a tato komplexnost je nejvíce patrná v detailech.

Síťová struktura náboženství jako produkt modernity

Náboženství je jedním z významných faktorů současných společností. Síťová struktura je charakteristická pro náboženské skupiny typu „New Age“, ale i pro různá nová náboženská hnutí, která nemají jasnou hierarchickou strukturu. Síťovou strukturu mají i náboženské a quasi-náboženské skupiny, které existují více méně jen virtuálně na internetu, dále i nenáboženská sdělovací média lidí, kteří mají společný zájem, cíle, koníčka, anebo jsou spojeni na základě nějakých jiných společných zájmů. Ulf Hannerz definuje kulturu jako strukturu sdílených významů (srov. Hannerz 1990). Dle něj se svět v procesu globalizace nestal homogenním,⁶⁰ ale je řízen pomocí sítí sociálních, ekonomických a politických vztahů. V tradičním pojetí kultury jsou sociální a kulturní sítě spojené s určitým specifickým místem nebo prostorem a jednotlivci mají k němu nějaký vztah. V globalizované společnosti tento vztah není nutný, protože sociální vztahy a interakce nemusí být spojeny s místem. Dochází k přeměně místa na zájem. Lidé jsou spojeni sítí společných zájmů a hodnot. Takováto nová struktura síťových vztahů je velmi inkluzivní. Hranice si určují sami „členové“ sítí, praktikující sympatizanti, takže dochází k prolínání mezi jednotlivými kulturami a subkulturami.

Hnutí FreeZone a jeho síťová struktura

Takováto organizace je charakteristická i pro skupiny FZ, jejíž členové jsou spojeni v síťové strukturu, která není hierarchicky řízena.⁶¹ Deskriptory struktury FZ jsme čerpali z internetových stránek různých skupin, ale také přímo od zakladatele německé FreeZone Association⁶² skrze e-mailové konzultace. Autor a zakladatel FreeZone Association nás upozornil na to, že struktura FreeZone Association není totožná s FZ obecně. Na základě námi prostudovaného materiálu jsme ale nedošli k závěrům, které by tuto skutečnost potvrzovaly. Náš informátor se ke struktuře vyjadřuje takto:

The freezone as such didn't want any new hierarchies. But the single groups of course organized themselves... like for instance a family does, or a small company.⁶³

Na stránkách FreeZone Association, které jsou podle nás jedněmi z nejvypracovanějších a nejčastěji aktualizovaných webových stránek FZ skupin, jsme se dočetli, že právě síťová struktura je tou vlastností, na základě které se FZ odlišuje od Církve.

⁶⁰ O homogenizaci a heterogenizaci společnosti srov. studie: Appadurai 1990; Vásquez–Marquardt 2000.

⁶¹ Srov. internetové stránky německé FreeZone Association “The Free Zone is a ‘network’ and as such it is not hierarchically structured.” – <<http://www.freezone.de/english/news/intro.htm>>; [12.1.2007], “The Free Zone, in its broadest sense, is a network of people around the world.” – <http://www.freezone.de/english/news/e_faq.htm>; [12.1.2007].

⁶² Viz <<http://freezone.de/index.htm>>, [6.2.2007].

⁶³ Od našeho informátora (zakladatel FreeZone Association se sídlem v Mnichově – pan B.L.), se kterým jsme diskutovali v e-mailových rozhovorech (v průběhu zimy 2006).

Dále klade FZ důraz na to, že je narozdíl od Církve zaměřená pouze na filosofii a na čistou techniku Rona Hubbarda. Hierarchická struktura Církve je podle slov FZ součástí finanční mašinérie vedoucích postav Církve. Síťová struktura FZ je založená na práci zodpovědných lidí.⁵⁴

Podle FZ je hierarchická struktura Církve diktátorstvím, ve kterém je svoboda mysli a vzájemná tolerance potlačena.⁵⁵ FZ je mezinárodní skupina lidí, kteří jsou spojení zájmem dělat scientologii a Hubbardovu Techniku mimo Církev. Argumenty v sobě nesou implicitní i explicitní kritiku Církve. Podle FZ se Církev pod vedením RTC a dalších vrcholných organizací nezabývá filosofií a čistou technikou, ale jejich cíle jsou vymezeny pouze finančními kritérii.⁵⁶ Přitom si musíme uvědomit, že i v rámci FZ existuje více skupin. Jádrem všech skupin tvoří bývalí členové⁵⁷ Církve. Obvykle ale rozdíl pramení z množství a pojmenování OT stupňů. Náš informátor rozděluje lidi ve FZ na dvě skupiny. První skupina pouze kritizuje a útočí na Církev, zatímco skupina druhá se explicitní kritikou Církve nezabývá. Členové první skupiny se cítí být na základě chování Církve, do které investovali často celý život a svůj majetek, uraženi. Odchod z Církve jim zničil rodinné i pracovní vztahy, takže jejich cílem je znemožnění Církve cestou odhalení její „skutečné tváře“.⁵⁸ Tuto skupinu bychom mohli charakterizovat jako formu antikultovního hnutí, které má v centru zájmu pouze Církev, její finanční systém, postavu Rona Hubbarda a soudní procesy, které jsou spojeny s Církví nebo s Ronem Hubbardem. Druhou skupinu tvoří členové FZ, kteří tvrdí, že je Církve nezajímá. Distancují se od Církve a její struktury, kladou důraz na individualismus a nefinanční systém (služby zdarma nebo za dobrovolnou cenu, auditingy a techniky, nebo placení pouze minima v podobě poplatku za roční členství apod.).⁵⁹ Ale i v rámci FZ se také vyskytují lidé, kteří mají za cíl bojovat proti Církvi.

Členství

Forma členství ve FZ je jedním z příkladů konceptu individualizovaného náboženství. FZ nemá členství v klasickém slova smyslu. Členství ve FZ nemůžeme přirovnávat ke členství v tradičních náboženských institucích ani k členství v Církvi. Propojení „členů“ FZ není založeno na finanční závislosti, protože FZ se snaží být

⁵⁴ Viz internetové stránky <<http://www.freezone.de/act/faq.htm#Was%20ist%20die%20Frei%20Zone>>, [12.1.2007].

⁵⁵ Srov. <<http://www.freezone.de/act/faq.htm#Was%20ist%20die%20Frei%20Zone>>; [12.1.2007]. Musíme dodat, že v mezinárodní síti FreeZone jsou skupiny, které útočí na Církev, ale i takové, které se o dění v Církvi v podstatě nezajímají. O členské základně FreeZone viz dále.

⁵⁶ Pro přesné argumenty viz rozhovory s bývalými a současnými členy FreeZone na: <<http://video.google.com/videoplay?docid=5830006963821958467&q=freezone>>, <<http://video.google.com/videoplay?docid=6679375748970200924&q=freezone>>, <<http://video.google.com/videoplay?docid=1953111836089262961&q=szcientologia>>; [12.1.2007].

⁵⁷ “Ron’s Org consists in part of people who earlier have been members of the Church of Scientology but have been thrown out because they adhered to the original philosophy of L. L. Ron Hubbard, or left on their own volition when they saw that LRH’s philosophy was no longer being used in a constructive way. The others are people who have learned about LRH’s philosophy in Ron’s Org for the first time, authentically and without pressure.” Viz <<http://www.ronsorg.com/index.html>>, [13.7.2007].

⁵⁸ Pro ilustraci takové skupiny viz <<http://www.xenu.net/>>, [14.7.2007].

⁵⁹ Pro detailnější informace viz příspěvky (Fee Regulation) na stránkách Freezone Association: <<http://www.freezone.de/act/verein03.htm>>, [14.7.2007].

alternativou, nefinančním řešením scientologie. Vztah mezi hnutím FZ a jedincem se nejvíce podobá síťové struktuře New Age skupin, tedy tzv. klientskému propojení. V případě New Age nemůžeme mluvit o institucionální církvi, instituci nebo organizaci, protože nemá pevně danou strukturu, není hierarchicky organizovaná. V případě New Age mluvíme o struktuře zvané SPIN (Segmented Polycentric Integrated Network).⁶⁰ Síťová struktura, která je jednou z nejzákladnějších vlastností New Age, potřebuje pouze někoho v centru, na koho se lze obrátit v případě zájmu nebo v nouzi. Může to být fyzická osoba anebo menší skupina lidí. Centrum takové sítě se vždycky vztahuje k nějakému místu a časové periodicitě. Takovým místem mohou být kavárny, čajovny, soukromé byty anebo nějaké internetové fórum. Problém s internetovým spojením je, že v kyberprostoru neexistuje osobní fyzický kontakt. Proto se periodicky střetávají lidé z FZ z celého světa na určitém místě například v Rusku, jak jsme viděli ve filmu *The Beginners Guide to L. R. Hubbard*. Členové FZ skupin jsou volně propojeni s celou sítí FZ, což jim vyhovuje kvůli možnosti praktikovat Hubbardovu nebo Robertsonovu techniku doma a konzultovat svoje problémy a dotazy na internetových fórech.⁶¹ FZ je příkladovým modelem posouvání náboženství do privátní sféry života. Samozřejmě existuje i mnoho jiných malých skupin, které se zdržují na společných trénincích a cvičeních.

Víra

Zajímavé je, že podle slov našeho informátora členové FZ sami sebe necharakterizují jako religiózní nebo věřící. Náš informátor nedefinuje ani sebe jako religiózního či věřícího a dle jeho slov mnoho lidí v Církvi nemluví o scientologii v mezích termínů náboženství a víra. Náš informátor tento vztah přirovnává spíše k buddhismu, kde podle jeho slov buddhismus člověka učí tomu, aby si na vše přišel sám pro sebe (to find it out for yourself). Podle jeho názoru je tento princip v scientologii nejdůležitější. Náš informátor se v scientologii nestřetl s ničím, v co by musel „věřit“, což vytváří atraktivní obraz scientologie jako filosofie v teorii i v praxi. Vnímání takové svobody je asi nejzásadnější vlastností, kterou se FZ odlišuje od Církve. Důraz tedy není na exegezi, ale na to, že sebelegitimace FZ odkazuje na Rona Hubbarda a na svobodu interpretace jeho textů. Církev takový přístup nedovoluje. FZ nebrání individualismu, dokonce ho podporuje, protože pluralita názorů slouží k vytváření diskuse, k vývoji a zlepšení Techniky.⁶²

Církev vs. FreeZone

I když by k tomu doba a některé další okolnosti vzniku FZ odkazovaly, nelze chápat tuto formaci jako výsledek jiných dobových procesů než vznik Církve samotné. Soubor mnoha skupin hlásících se k odkazu Rona Hubbarda a vyskytujících se na pomyslném kontinuu mezi Církví a extrémně individualistickými frakcemi FZ je produktem obdobných dobových změn. Církev, resp. FZ ale tyto procesy reflektuje odlišným způsobem, akceptuje jiné charakteristiky a čerpá z jiných společen-

⁶⁰ Viz York 1995: 331.

⁶¹ Například veřejné internetové fórum představitele maďarské FreeZone zvaného „Translator“, <<http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9014914>>; [18.1.2007].

⁶² Srov. <http://www.freezone.de/english/news/e_faq.htm>; [10.2.2007].

ských změn. K některým výrazným prvkům, které leží v základech FZ⁶³ – například k akceptování zvýšené role individualismu či k exegetické diskusi – zaujímá Církev značně zamítavý postoj. Církev oproti tomu čerpá velkou měrou z institucí moderního státu a přejímá některá schémata a funkční aspekty moderních, racionálně vedených, komerčně zaměřených organizací.

Delegování povinnosti střežit čistotu nauky

Shodným rysem, který Církev sdílí snad s většinou ucelených hierarchizovaných náboženských celků, tedy i s tradičními církvemi, je snaha o čistotu nauky, která je nutná k udržení shodného řádu a ke sledování jednotného cíle. V kontrastu s tradičními církvemi, ale využívá k dosažení tohoto stavu rozdílných prostředků. Tyto prostředky jsou namířeny jak do prostředí uvnitř skupiny, tak navenek, především pak proti nejrůznějším názorovým frakcím a alternativním hnutím. Důkazem efektivitě jejich úsilí je i schopnost rychlého vyčlenění těchto názorových alternativ z vlastních kruhů, tedy vně Církve. Zdá se, že poté co proběhla zásadní restrukturalizace uvnitř Církve v polovině osmdesátých let, nemůže již nic zevnitř uškodit. V průběhu těchto změn odešlo z Církve relativně velké množství lidí,⁶⁴ kteří poté značnou měrou přispěli k rozvoji fenoménu FZ.

Na čistotu nauky uvnitř Církve dohlíží instituce, která formálně s Církví nesouvisí – tzv. Religious Technology Centre (RTC), která vlastní práva a patenty na většinu postupů a textů, které jsou nutné pro řádné fungování všech skupin v rámci Církve. Ta propůjčuje tato práva pomocí značně formalizovaného procesu.⁶⁵ Na dodržování určitých pravidel ohledně nakládání s propůjčenými právy pak dohlíží výkonná složka RTC – All Clear Comitee (ACC). Navenek je úlohou kontroly nakládání s duchovními statky Církve také pověřena RTC. V tomto prostoru ale pochopitelně již nedisponuje žádnou výkonnou složkou, tato povinnost je delegována na stát a jeho jurisdikci. V globálním měřítku jsou tato práva garantována nadstátními pakty – např. pomocí mezinárodních úmluv o autorských právech. Církev tak dosahuje výhodného stavu, kdy je „její“ duchovní majetek střežen státními institucemi, aniž by tyto instituce měly nějaký zájem na její činnosti – tato povinnost vzniká formální právní garancí. Církev samotná pak získává neobyčejnou moc nad náboženskou činností ostatních skupin hlásících se k Ronu Hubbardovi tím, že kontroluje přístup ke klíčovým dílům a tím znemožňuje proces živelné exegeze a reinterpretace.

Tento stav jistě není v prostředí komerčních subjektů ničím zvláštním. V prostředí „scientologických“ náboženských skupin ale oproti komerční sféře nedochází jen ke garanci rovného konkurenčního prostředí. I když formálně mají tyto restriktce

⁶³ FZ ale nelze chápat jako koherentní celek, mnohem spíše jako kontinuum na jehož jedné straně stojí skupiny jako Ron's Org svým zaměřením asi nejvíce připomínající Církev, na straně druhé pak stojí jednotlivci. Ti svojí extrémní pozicí – zapříčiněnou spíše značnou modifikací nauky Rona Hubbarda a fúzí této nauky s jinými naukovými proudy spadajícími k tzv. *hnutím lidských potenci* než deklarovanou opozicí k Církvi – již snad ani nelze chápat jako náležející ke scientologickým skupinám. Ostatně jsou to často jednotlivci, kteří nemají souvislou základnu sympatizantů, postrádají také funkční zapojení do kontextu ostatních scientologických skupin.

⁶⁴ Mluvčí Církve v ČR však tvrdí, že se jednalo jen o nevýznamné procento členů řádově ve stovkách.

⁶⁵ V praxi je nutné k praktikování určitého stupně nauky, třeba k auditování na určitém stupni, dosáhnout konkrétní úroveň auditora, tomu jsou pak formálně propůjčena práva a náležité patenty k vykonávání jeho činnosti.

vést ke kontrole autorských práv a patentů, vedlejším produktem je zakonzervování doktríny a kontrola prostředí, v kterém je s těmito statky operováno. Všechna jiná než základní díla Rona Hubbarda, stejně tak všechny vyšší stupně nauky, které vytvořil a na sklonku života přenechal RTC, jsou bedlivě střeženy. Ostatní skupiny mimo Církev, které se hlásí k odkazu Rona Hubbarda, se mohou dříve nebo později dostat do sporu se státem, který na popud RTC započne soudní stíhání pro porušování autorských práv. Někteří zástupci FZ často poukazují na podivné okolnosti, které doprovázely převod práv z Rona Hubbarda na RTC, nebo vše svádějí na dětinskou nerozvízavost.⁶⁶ Po formálně právní stránce se však zdá být vše jasné.

Zástupci alternativních myšlenkových proudů uvnitř Církvě tak často čelí obtížné situaci. I když se k nauce nějakým způsobem dostanou (dobře je to vidět na příkladu Davida Maya), není jim povoleno s touto naukou operovat mimo Církev. Snaha stanovit restriktce na určitou nauku v plošném měřítku není novým a neznámým jevem. Nové jsou spíše současné okolnosti a z nich plynoucí důsledky. Církev samotná nedisponuje legitimitou svá „práva“ plošně kontrolovat a vymáhat. Dodržování těchto restriktcí je tak sledováno a garantováno v celé kauze nezúčastněnými státními institucemi. Jednotliví členové FZ se tak dopouštějí trestných činů, když se snaží vynést fragmenty nauky mimo Církev. Z jejich pohledu ale nemusí jít o nic jiného než o snahu sledovat nauku Rona Hubbarda. Z pohledu Církvě se situace zdá být samozřejmá – FZ je zajímavá pouze pokud se snaží nějakým způsobem vynést či změnit to, co považují za své nezcizitelné vlastnictví. Jediným řešením těchto konfliktů je pro FZ vytvořit si vlastní systém vyšších (OT) stupňů a stát se tak nezávislou na Církvi.

Role Technologie

Soubor scientologických nauk, Církví jednoduše nazývaných jako pravá technologie (nebo jen Technologie) nese, i s ohledem na výše uvedené charakteristiky formálního předávání a uchovávání, mnohé rysy tzv. expertních systémů.⁶⁷ Základy Technologie jsou sice ve svém jádru v rozporu s expertním systémem, protože nestojí na objektivně vědeckých základech, ale svým působením způsobuje obdobné reakce prostředí. Expertní systémy (jako je například medicína, právo, elektrotechnika, apod.) se stávají předmětem obecné důvěry i z toho důvodu, že není v silách jednotlivce obsáhnout poznatky těchto systémů. Člen Církvě se ocitá v situaci obdobné konfrontace s výše zmíněnými sekulárními expertními systémy. Obsáhlé části nauky (vyšší OT stupně všechny bez rozdílu) nemůže v rámci své činnosti v Církvi vystavit analýze/kritice a nemůže do nich ani volně nahlížet. Jsou zpřístupněny až společně se splněním předchozích stupňů nauky. Technologie určitého stupně mají zpravidla nejméně dvojí podobu, jednu otevřenou pro adepta a druhou přístupnou auditorovi, tedy expertovi, který postupuje dle daných instrukcí a pokynů vztahujících se k danému stupni. Auditor má roli experta, který získal na základě určitého postupu

⁶⁶ “And there were people that time which have been dragged into court-cases because they didn't know what was right and wrong. For instance they copied material of the church like books, tapes etc. and sold them to others for a cheaper price. A bit comparable to little children... not knowing yet what is right and wrong.” (citováno z rozhovoru s německým zástupce FZ).

⁶⁷ Anthony Giddens (2003: 21–32) rozumí expertními systémy: „realizované technické systémy nebo odborné expertizy, již organizují velké oblasti fyzického a sociálního prostředí [...]“.

v rámci Církve svolení s Technologií nakládat. Je mu to dovoleno ale jen za určitých, poměrně značně formalizovaných podmínek. Technologie je velkou měrou nezávislá na jednotlivcích – tedy alespoň co se týče potenciálních změn či redakce příslušných textů – všechny stupně až po ty nejvyšší jsou v současnosti uzavřené, neprobíhá jejich změna.

Utopický charakter Církve

Jednotlivec uvnitř Církve je ve stavu důvěry k prezentované technologii a zpochybňování legitimacy jejich postupů se rovná možnému postihu v podobě vyloučení z Církve. Situace je vyostřena tím, že Technologii není možné zpochybnit ani za předpokladu, že jednotlivec není spokojen s jejím efektem. Ostatně se zdá, že i na tuto eventualitu má Církev principiální odpověď: „Scientologická církev má odpovědi na otázky po duchovní realizaci. Pokud někdo na cestě ztroskotá, je to jen proto, že postrádal schopnosti naplnit to, po čem toužil.“⁶⁸ Důsledky této proklamace mají dvojitý charakter. Na jedné straně zamezují vinit Církev z jakýchkoli potenciálních neúspěchů jednotlivců na duchovní cestě. Na druhé straně proklamuje otevřenost Církve jen určité vrstvě lidí. Formálně je sice vstup do Církve povolován takřka komukoli, fakticky ale musí nést určité, blíže jen těžko vymezitelné vlastnosti, které ho předurčují k úspěšnému postupu k plné duchovní realizaci. Vytváří tak Církev prostředí v mnoha ohledech úspěšných jedinců? Je tato charakteristika vstupním předpokladem nebo výstupním produktem Církve?

Cíl Církve se zdá být jasný, tedy alespoň s ohledem na její vlastní prohlášení. Cílem je zlepšit kvalitu života všech lidí na světě, tedy zpřístupnit Technologii v plošném měřítku všem. Tento záměr netvoří jen nutnost vytvořit prostředí, kde bude shodná Technologie garantována i v příštích generacích, ale stanovuje také jistý utopický rámec, kterým Církev vzdoruje procesům napomáhajícím ke vzniku skupinám jako je FZ. „Utopické recepty nebo anticipace vytvářejí základnu pro budoucí stav, což omezuje nekonečně otevřený charakter modernity.“⁶⁹

Církev chápe FZ jako platformu s nepravou – tedy nefunkční – Technologií. Na přímou otázku, zda Církev chápe skupiny spadající do FZ jako své potenciální soupeře⁷⁰ – ať již na cestě k realizování shodného cíle, nebo jen s ohledem na boj o získání členské základny – odpovídá jejich zástupce velice stručně: „[...] když máte něco, co je kvalitní [Technologie] a někdo se to snaží napodobovat, tak to nikdy nemůžete vnímat jako konkurenci“.⁷¹

Zdá se, že FZ skutečně nepředstavuje pro Církev skutečnou konkurenci. Zástupci FZ s ní nemohou soupeřit z mnoha důvodů. Hierarchie sítě FZ, výchozí principy

⁶⁸ Viz *Beginners guide to LRH*, projev Davida Miscavige. Mluví Církev v ČR, ale k této věci dodává: „[...] pokud není někdo spokojen, oproti jiným církvím, mu můžeme na jeho žádost vrátit příspěvky, které za služby poskytl.“

⁶⁹ Anthony Giddens, 2003: 138.

⁷⁰ Náš informátor nepovažuje FZ za soupeře Církve, ale za alternativu: “Well, I would’t use the term ‘against’ because it implies some sort of fight. But it is an alternative like the Protestants in the Christian world. The RTC considers us as a competition, because lots of people leave/left and joined the freezone. I guess on the opposite nobody does in the freezone.”

⁷¹ Citováno z osobního rozhovoru s mluvčím Scientologické církve České republiky Jiřím Voráčkem, dne 1.12.2006.

a záměry, s kterými byla FZ vytvořena,⁷² nedovolují nastolit obdobně ucelený obraz budoucí cesty jako to může poskytnout Církev. Církev tak vytváří tradici,⁷³ která v rozporu s kontextem doby postuluje homogenní prostředí, kde otázka po pravdivosti nauky a cesty není reálně položitelnou otázkou.

Znovunavázání přátelství v prostředí Církve resp. FreeZone

Obecné teorie zabývající se transformací intimity v prostředí modernity chápou jako impuls k těmto změnám zánik pospolitého charakteru tradičních společenství a transformaci do kvalitativně jiného prostředí. V rovině sociálních institucí je pak možné chápat tuto změnu jako vymizení institucí z osobního života, z našeho nejbližšího okolí a na druhou stranu přebudování institucí s velkým dosahem, které ovládají veřejnou sféru, oklešťují tak možnou sféru dosahu a odkazují ke stažení na osobní úroveň. Zygmunt Bauman⁷⁴ popisuje tuto situaci zavedením čtyř rysů moderní identity. Jeho vandrák, povaleč, turista a hráč představují deziluzi projektovanou do veřejného prostoru, kde je sice dovoleno se volně pohybovat, modely chování jsou ale do jisté míry redukována a tím jsou variace možných scénářů značně omezeny. Není nutné pouštět se zde do detailního popisu všech čtyř typů, kde Bauman představuje celou škálu charakteristik. Výrazným rysem jednotlivých typů je tichý požadavek neulpívat, jen plynout (povaleč), nikde nespočinout, nezakotvit (vandrák), kumulovat epizodické zážitky a požitky (turista) a koncipovat i podstatná rozhodnutí jen jako hru (hráč). Tyto čtyři typy ale není možné chápat jako jediná možná schémata. Spíše jde o zdůraznění určitého (nechtěného) preferování souborů schémat, které Bauman se značnou dávkou alegorie sestavil do těchto čtyř typů. Nicméně tyto typy bezesporu nepředstavují vzory pro vyplnění veškerých lidských potřeb. I když principiální změny modernity mohou akcelarovat vývoj určitých typů chování, základní lidské potřeby patrně zůstávají stejné.

A právě náboženské skupiny mohou být i v moderní době útočištěm pro tyto potřeby. Podle Giddense jsou jedněmi z důsledků modernity také nová schémata intimních vztahů. Tam, kde bylo dříve uvolněno místo tradičními institucemi operujícími na osobní úrovni (v extrému i rodina), vzniká nutnost znovunastolit tyto lokální vztahy. Tato transformace intimity se projevuje znovunavazováním přátelství, přičemž tyto nové vazby postrádají globálnější charakter, mají spíš krátký dosah. Tento mechanismus transformace intimity se v mnoha ohledech rovná mechanismu budování osobní důvěry. Důvěra v ostatní osoby je velkou měrou založena na vzájemnosti odezvy a angažovanosti. V tomto procesu dochází i k potvrzování vlastní integrity pomocí víry

⁷² Náš německý informátor chápe okolnosti vzniku FZ takto (je vhodné zdůraznit, že FZ píše s malým „f“): “You, see, the freezone was not founded like an association or so. The freezone as such didn't want any new hierarchies. But the single groups of course organized themselves... like for instance a family.” Dalším základním prvkem je volná diskuse o duchovních metodách, které mají sloužit k zlepšení metody.

⁷³ Podle Giddense nabývá tradice v době pozdní modernity v zásadě dvou podob: (1) první deklaruje vhodnost držet se určité (i když arbitrárně) zvolené pravdy i v době plurality svetonázorů, tradice tak představuje volbu, (2) druhý případ je odklon k fundamentalismu, který Giddens vidí jako prosazování jedné pravdy bez ohledu na možné důsledky. Viz Beck–Giddens–Lash. 1994. *Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the modern social order*. Stanford, CA: Stanford University Press, p. 100.

⁷⁴ Bauman 2006: 18–37.

v integritu druhého⁷⁶. Prostředí náboženských skupin se zdá v tomto ohledu výjimečně schopností zajistit (a garantovat!) tyto vazby i dnes.

Prostředí FZ se pro znovunavazování přátelství jeví jako velice příznivé. V rovině členské základny není posun v takovém kontrastu s Církví. Rozhovory členů o svém duchovním životě, o věcech, kterým věří, o Bohu, sdílení duchovního pokroku s ostatními mohou být obdobné i v prostředí Církve. Tyto (spontánní) rituály nám nejsou v prostředí Církve známy, je ale dost možné, že existují – není-li v zásadě nějaký důvod, proč je neprovozovat alespoň na osobní úrovni s ostatními členy Církve, i když třeba mimo Církev. Každopádně Církev samotná provozuje společná duchovní setkání pod vedením duchovního a disponuje několika různými druhy takových setkání – např. scientologické svatby apod.

To, co je podstatné, je odlišný institucionální charakter Církve a FZ. Myslíme si, že tyto principiální rozdíly se dále promítají i na konkrétních nižších úrovních. Např. vztahy auditor–auditovaný (Preclear) v Církvi podléhají značné formalizaci, po etické stránce se řídí kodexem auditora.⁷⁸ Auditor má například právo nedělat auditing s osobou s kterou „si nesednou“. Dá se čekat, že hlubší vzájemná participace je spíše řídkým jevem.⁷⁷ Naopak, z toho, co jsme se dozvěděli o FZ, zdají se být tamní vztahy rozdílné.⁷⁶ Mnohem častějším jevem je, že auditor je současně blízkou osobou a v mnoha ohledech může předstávat i duchovní oporu. Tyto vztahy se tedy zdají být mnohem spontánnější a neformálnější.⁷⁹ Klasická funkce auditora, jako „duchovního profesionála-poskytovatele“ známá z Církve se v prostředí FZ téměř nevyskytuje.⁸⁰

Co je zde nutné zdůraznit není zásadní popření možnosti, aby i Církev byla vhodně prostředí ke vzniku těchto přátelských vazeb, ale že je svým institucionálním charakterem k těmto procesům mnohem méně vhodná. Církev svojí hierarchizovanou strukturou a garancí Technologie může sice poskytovat prostředí spolehlivosti (bezpečí), ale v mnohem menší míře poskytuje vzájemnost a intimitu, kterou se vyznačují osobní vztahy. Důvěra v Technologii vyžaduje důvěru v abstraktní neosobní principy. Tento stav je akcelerován i tím, že jen některé základní kurzy jsou nabízeny lokální buňkou (misí, orgem),⁸¹ pro vyšší stupně Technologie je nutno cestovat dále. Stejně tak je běžná i výměna duchovních – například „bohoslužby“ v Praze jsou vedeny duchovním ze Švýcarska. Tato hostování a školení mimo vlastní působišťe mohou částečně eliminovat hlubší rozvoj některých lokálních vazeb.

Na lokální úrovni a mezi členy, kteří (zatím) neaspírují na vyšší duchovní postup, může být situace rozdílná. Do jaké míry jsou tedy výpovědi o Církvi jako o pomyslném celku platné s přihlédnutím na vztahy v rámci lokálních misí a orgů není zcela jasné. Přátelské vazby a každodenní setkávání může být v těchto lokálních

⁷⁶ Srov. Giddens 2003: 105–113.

⁷⁸ *Kodex auditora viz Scientologie*, kap. 1–8. (Hubbard L. Ron. 1999. *Scientologie: Základy myšlení*, Copenhagen: New Era.)

⁷⁷ Nutné ale podotknout, že auditing mohou na sobě provozovat takřka libovolní členové Církve i mimo Církev. Církev ale hraje roli garanta, pokud se auditing (nebo jiné duchovní cvičení) provozuje v jejím prostředí, je garantována kvalita (a částečně i výsledek).

⁷⁸ Viz *Beginners guide to LRH*.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ Opět je ale nutné mít na paměti, že termínem FZ označujeme širokou škálu skupin – u těch nejvíce organizačně propracovaných (např. některé Ron's Org) může být stav téměř obdobný jako v Církvi.

⁸¹ Základní organizační a školicí jednotky Církve.

misích také běžné. A zdá se, že tento vývoj Církvi v zásadě nevadí, pokud v souvislosti s tím nedochází i k odchýlení od nauky a interních předpisů (kterých je ale velké množství).⁸²

K závěru

Takový přístup k scientologii a k Hubbardovým textům odkazuje na pár zajímavých témat. Otevírá otázku vnímání scientologie jako náboženství, resp. posouvá scientologii do quasi-náboženské dimenze. Další otázkou, která vychází z předešlé, je, zda členové FZ a Církve vnímají svoje náboženství explicitně či implicitně. Konkrétně by bylo zajímavé posoudit rozdílné představy členů FZ a Církve o náboženství a seberealizaci. (Scientologická církev o sobě prohlašuje, že je náboženstvím – tento termín je obsažen i v oficiálním názvu: *The Church of Scientology*). V souvislosti s průzkumem materiálu týkajícího se FZ jsme narazili pouze na sebedefinování jako svobodné scientologie, ale členové sami sebe nedefinují jako religiózní či věřící. FZ jako formu moderního quasi-náboženského a/nebo náboženského hnutí jen těžko zasadíme do konkrétní typologie. FZ můžeme charakterizovat z implicitního i z explicitního hlediska jako náboženství. Struktura FZ, jak jsme ji představili, odkazuje na podobnost se strukturou SPIN⁸³ u skupin New Age. Od hnutí New Age se ale liší v tom, že FZ využívá internetu primárně. To znamená, že podstatný zdroj informací není spojen s konkrétním místem. Jak jsme se již zmínili, FZ transformuje „místo“ do virtuálního prostoru, ve kterém je praktikování Technologie Rona Hubbardova společným zájmem.

Seznam použité literatury

- Appadurai, A.** 1990. “Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy.” *Theory, Culture & Society* 7, 1990, 295–310.
- Bauman, Z.** 2002a. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá Fronta 2002. (překlad: Blumfeld S.M)
- Bauman, Z.** 2002b. *Globalizáció: A társadalmi következmények*. Kaposvár: Szukits Könyvkiadó 2002. (česky: Bauman, Z. 2000. *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá Fronta.)
- Bauman, Z.** 2006. “From Pilgrim to Tourist – or a Short history of identity.” in: Hall, S. – Du Gay, P. (ed.), *Questions of cultural identity*. London: Sage, 18–37.
- Beck, U. – Giddens, A. – Lash, S.** 1995. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A.** 2003. *Důsledky modernity*. Praha: Slon.
- Hannerz, U.** 1990. “Cosmopolitans and Locals in World Culture.” *Theory, Culture & Society* 7, 237–251.
- Helton, A. C. – Munker, J.** 1999. “Religion and Persecution: Should the United States Provide Refuge to German Scientologists?” *International Journal of Refugee Law* 11/2, 310–328.
- Marquardt, M. F. – Vásquez, M. A.** 2000. “Globalizing the Rainbow Madonna: Old Time Religion in the Present Age.” *Theory, Culture & Society* 17, 119–143.
- Urry, J.** 2005. “The Complexities of the Global.” *Theory, Culture & Society* 22, 235–254.

⁸² Některé z těchto lokálních „odchylek“ jsou i v případném zájmu vyšších správních složek, ostatně čistky vedené ACC byly příkladem obdobných šetření.

⁸³ “Segmented Polycentric Integrated Network”, viz York 1995: 331.

York, M. 1995. *The Emerging Network. A Sociology of the New Age and Neo-pagan Movements.*
London: Rowman & Littlefield.

<<http://freezone.de/index.htm>>, [6.2.2007].

<<http://video.google.com/videoplay?docid=-5830006963821958467&q=freezone>>, [6.2.2007].

<<http://video.google.com/videoplay?docid=-6679375748970200924&q=freezone>>, [6.2.2007].

<<http://video.google.com/videoplay?docid=1953111836089262961&q=szcientológia>>, [12.1.2007].

<<http://www.ronsorg.com/index.html>>, [13.7.2007].

<<http://www.xenu.net/>>, [14.7.2007].

<<http://forum.index.hu/Article/showArticle?t=9014914>>, [18.1.2007].

<<http://szabadzona.hu/>>, [10.2.2007].

<http://freezone.nazory.cz/brobertson_tech.html>, [6.2.2007].

<http://freezone.nazory.cz/rscott_pot.html>, [6.2.2007].